

INSTRUMENTTIOPETTAJA NUOREN KASVUN TUKIJANA

Sakari Tervo

**Pedagoginen opinnäytetyö
Tammikuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

15.1.2008

Tekijä(t) TERVO, Sakari	Julkaisun laji Opinnäytetyö 5 op	
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____saakka	
Työn nimi INSTRUMENTTIOPETTAJA NUOREN KASVUN TUKIJANA		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja HANNULA, Kaija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työn aihepiiri oli musiikki kasvun välineenä nuorella ja opettajan keinot kasvun tukemisessa. Työn tavoitteena oli lisätä tietämystä nuoren kehityksen teoriasta, musiikkiopistosta kasvupaikkana, opettajan roolista nuoren kasvun tukijana sekä musiikista kehitystehtävien palvelijana nuorella. Työn tarkoitus oli myös tarkastella musiikkiterapeuttisten menetelmien hyödyntämismahdollisuuksia instrumentinopetuksessa.</p> <p>Tietoa pyrittiin lisäämään käsittelemällä aihetta kirjallisuuden, oman kokemuksen sekä tiedon havainnollistamiseksi musiikin ammattiopiskelijoille tehdyn kyselyn pohjalta. Työn tuloksena saatiin yhdistettyä musiikkiterapian ja instrumentinopetuksen toimintatapoja, selvitettyä opettajan vaikutusmahdollisuuksia nuoren kasvun tukemiseen, selvitettyä musiikin toimintaa kasvun välineenä nuorella sekä luotua katsaus nuoruuden kehitysteoriaan.</p> <p>Työn tuloksena syntynyttä tieto-taitoa voi soveltaa opetustyössä sekä musiikkioppilaitoksen kehittämistyössä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) musiikki, musiikkiopistot, musiikkiterapia, nuoruus, murrosikä, kehitystehtävät, opettajuus, opettaja-oppilassuhde, opetusmenetelmät, opetussuunnitelmät		
Muut tiedot		

Author(s) TERVO, Sakari	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 33	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title INSTRUMENT TEACHER AS A SUPPORTER OF YOUTH GROWTH		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) HANNULA, Kaija		
Assigned by		
Abstract The subject of this study was music as a tool of growth for young person and teacher's resources in supporting it. The goal was to increase the knowledge of the theory of youth progress, music school as a growing environment, teacher's role as a supporter of youth growth and music as a servant in young person. The function of this work was also to view the use of methods of musicotherapy as tools in teaching an instrument. The methods of increasing the knowledge were processing the subject with literature, experience and a query for music students. The result was combining the procedures of music therapy and teaching an instrument, researching teacher's possibilities to support youth growth, researching music's function as a tool of growth for young person and taking a view in theory of youth progress. The knowhow, which developed as a result of this study, can be applied to teaching young and in development of music school.		
Keywords music, music schools, musicotherapy, youth, puberty, developmental missions, teachership, teacher-pupil relationship, teaching methods, curriculums		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 KOHTI HYVINVOIVAA MUSIIKKIOPISTOA.....	3
2 INSTRUMENTTIOPETTAJA KASVUN TUKIJANA NUO- RELLA.....	5
2.1 Nuoruus.....	5
2.1.1 Nuori.....	5
2.1.2 Murrosikä.....	5
2.1.3 Nuoruuden keskivaihe.....	5
2.2 Musiikkiopisto kasvuympäristönä.....	6
2.2.1 Opetussuunnitelma.....	6
2.2.2 Oppimisen olosuhteita.....	8
2.3 Musiikin harrastamisen tausta.....	8
2.3.1 Konstruktivistista virtaa.....	9
2.3.2 Humanistisia tuulia.....	9
2.3.3 Motivaatio.....	10
2.4 Musiikki kehitystehtävien palvelijana nuorella.....	11
2.4.1 Oman ruumiin hyväksyntä, hallinta ja käyttö.....	11
2.4.2 Tunne-elämän itsenäisyys suhteessa vanhempiin ja muihin aikuisiin.....	12
2.4.3 Sosiaalisesti vastuullinen toiminta.....	12
2.4.4 Itsetunto, -luottamus ja -arvostus.....	13
2.4.5 Kehitysprosessin mekaniikka.....	14
2.5 Opettaja-oppilassuhde.....	15
2.5.1 Opettajuus.....	15
2.5.2 Nuoren ohjaaminen.....	17
2.5.3 Soitonopiskelun vaiheet ja musiikillinen orientaatio.....	24

2.5.4 Kaoottinen improvisaatio ja kaikurytmit vuorovaikutuksen rakentajana.....	26
---	----

3 MUSIIKIN OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA.....27

3.1 Kyselyn toteutus.....27

3.1.1 Opettajan tärkeys ja murrosikä.....	28
---	----

3.1.2 Millaisia asioita opittiin?.....	28
--	----

3.1.3 Merkitykselliset oppimiskokemukset.....	29
---	----

3.2 Kokemusten pohjalta nousseita keinoja.....29

4 ”HERMENEUTTISEN SPIRAALIN” SATOA.....30

5 LÄHTEET.....33

1 KOHTI HYVINVOIVAA MUSIIKKIOPISTOA

Musiikki vaikuttaa alitajuntaamme, halusimmepa sitä tai emme. Musiikkiopistossa toimiva instrumenttiopettaja työskentelee päivittäin lapsuudesta aikuisuuteen siirtyvien nuorten parissa. Ikäkauteen liittyy suuri määrä kehityspotentiaalia, jota instrumenttiopettaja voi vapauttaa joko rakentavaan tai tuhoisaan kehitykseen. Kehityspotentiaali voi vahvuudessaan herättää pelkoa, mikä voi saada opettajan sysäämään koko asian sivuun. On luonnollisesti eettisesti kestävämpää pyrkiä tukemaan rakentavaa kehitystä, joten instrumenttiopettajan on hyvä pelostaan huolimatta kysyä itseltään, kuinka juuri hän voi tukea nuoren oppilaansa kasvua.

Musiikkia nuoren elämässä on tutkittu monesta näkökulmasta ja 1990-luvulta lähtien vuorovaikutus musiikkikasvatuksen, musiikkiterapian ja musiikin tutkimuksen välillä on lisääntynyt Suomessa. Kari Kurkela (1993) luotaa laajassa teoksessaan *Mielen maisemat ja musiikki musiikin esittämistä ja luovan asenteen psykodynaamiikkaa instrumenttipedagogiikan ja psykoanalyysin näkökulmasta*. Jaakko Erkkilä (1998) on puolestaan vertaillut musiikkikasvatusta ja musiikkiterapiaa *Musiikkikasvatus -* lehdessä artikkelissa. Jari Sinkkonen (1997) on tarkastellut musiikin merkitystä lapsen kehityksessä, kun taas Mikko Anttila ja Antti Juvonen (2002) ovat käsitelleet kirjassaan *Kohti kolmannen vuosituhatosen musiikkikasvatuksen musiikinopetuksen lainalaisuuksia yleisesti modernin kasvatusteorian valossa*. Kirjassaan *Teräskitarra – musiikki-terapia nuoruusiässä* käsittelee musiikin terapeuttisia vaikutuksia nuoren elämässä Jukka Tervo (2003).

Soittaminen on kolmiulotteista toimintaa, joka fyysisyyden, psyykkisyyden ja sosiaalisuuden kautta vaikuttaa tekijäänsä kokonaisvaltaisesti. Nuori muuttuu fyysisesti 12–19-vuotiaana merkittävästi, mikä aiheuttaa hänessä hämmennystä ja epävarmuutta. Soittaminen on varteenotettava keino muuttuneen ruumiin integroimisessa psyykeen. Lapsuuden taakse jättämiseen liittyy pelon ja vihan tunteita, mutta onnistuessaan jäljelle jää kaipauksen ja uudenlaisen itsearvostuksen tunteita. Musiikki tarjoaa oivan pelikentän näiden tunteiden käsittelyyn, jos sille annetaan tilaa. Kun 12-vuotiaalle elämän tärkeimpiä ihmisiä ovat vanhemmat, on 19-vuotias yhdessä kavereiden kanssa valloittamassa maailmaa, joten sosiaalinen muutos näinä ikävuosina on suuri. Jos opettaja pystyy ottamaan merkittävän aikuisen roolin nuoren elämässä ja jos musiik-

Kioppilaitos onnistuu tarjoamaan riittävän sosiaalisen kontekstin, musiikki voi olla nuorelle elämisen paikka, jossa kaikille tunteille on tilaa ja kaikkiin ongelmiin löytyy jonkinlainen ratkaisu.

Kiinnostus soittoharrastuksen vaikutukseen nuoren elämässä heräsi omien kokemusten pohjalta. Halu oman kehityshistorian ymmärtämiseen ja toisaalta halu auttaa omia oppilaita löytämään oma musiikillinen fantasiamaailma ja pääsemään mukaan kokonaisvaltaisen musiikillisen kehityksen pyörteeseen, kannustivat aihevalintaan. Kysymykset, mitä nuorelle milloinkin tapahtuu hänen kehittyessään, miten siihen voi vaikuttaa, miten musiikkiopisto voi tukea sitä, kuinka opettaja voi tukea sitä ja mitä välineitä hänellä siihen on, kaipasivat vastauksia.

Oppilaat, jotka kokevat musiikkiharrastuksen palkitsevana, voivat hyvin. Tällaiset oppilaat tulevat raadollisesti sanottuna samalla toimineeksi kävelevinä mainostauluina opettajalleen. Kasvu lisää hyvinvointia, joten siihen vaikuttaminen on avain myös opettajan kompetenssin kasvuun. Musiikkiopistojen ideologia Suomessa on vuosikymmenten kuluessa pölyttynyt ja jäänyt monen sivistävän laitoksen jalkoihin. Vaikka opettaja voi toimia ilman syvällistä tietoa menestyksekkäästi nuoren kasvun tukijana intuition avulla ja suuren määrän tietoa omaksunut asiantuntija voi olla keskinkertainen kasvattaja intuition puuttuessa, on osaamisen lisääminen nuoren kasvun tukemisessa tärkeää, koska uuden tiedon tuottaminen ja sen esillä pitäminen on osoitus välittämisestä. Mikä olisi oppilaitokselle parempaa mainosta maailmassa, jossa vanhemmat valitsevat lapsilleen harrastuksen tarjontatulvasta?

Tämän työn tarkoitus on tarkastella musiikin suhdetta nuoruuden keskeisiin piirteisiin, musiikkiopiston roolia nuoren elämässä sekä opettajan vaikuttamismahdollisuuksia ja toimintatapoja nuoren kasvun tukemisessa. Lisäksi tarkoitus on tämän tarkastelun tuloksena lisätä osaamista nuoren ohjaamisessa. Työ käsittelee nuoruuden kehitystehtäviä, musiikkiopistoa toimintaympäristönä, musiikkia kehitystehtävien palvelijana ja opettaja-oppilassuhdetta. Lisäksi työ sisältää musiikin ammattiopiskelijoille tehdyn kyselyn, jonka tarkoituksena on tuoda vuorovaikutteisuutta teoriapainotteiseen tarkasteluun.

2 INSTRUMENTTIOPETTAJA KASVUN TUKENA NUORELLA

2.1 Nuoruus

2.1.1 Nuori

Anneli Vilkkö-Riihelä (1999) määrittelee kirjassaan *Psyyke – psykologian käsikirja murrosiäksi (varhaisnuoruus) ikävuodet 12–16*. Hänen mukaansa muita nuoruuden ikävaiheita ovat nuoruuden keskivaihe (16–19 vuotta) ja myöhäisnuoruus (19–25 vuotta). (Mts. 243.) Tässä työssä keskityn siihen osaan, jota kohtaan työssäni musiikkiopiston viulunsoitonopettajana, murrosikäisiin, sekä nuoruuden keskivaihetta eläviin (yleensä) lukiolaisiin.

Yleisesti ottaen nuoren elämässä tapahtuu paljon sekä psyykkisellä, fyysisellä, että sosiaalisella sektorilla. Kaikkivoipaisuuden tunne johtaa haluun valloittaa maailmaa. Uhma ja rajojen etsintä ovat kuitenkin pyrkimystä psyykkiseen autonomiaan eli eroon vanhemmista, mistä taas seuraa eroahdistusta. Nuorella on idoleita ja hän samaistuu niihin voimakkaasti. (Mts. 244.)

Vilkkö-Riihelä (1999, 245) nostaa esiin Robert J. Havighurstin muotoilevat nuoruusiän keskeiset kehitystehtävät, joita ovat oman ruumiin hyväksyntä, hallinta ja käyttö, kypsä suhde molempiin sukupuoliin, oman sukupuolen mukaisen roolin löytäminen, tunne-elämän itsenäisyys suhteessa omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin, valmius perheen perustamiseen, oman moraalin ja arvomaailman kehittäminen sekä sosiaalisesti vastuullinen toiminta.

2.1.2 Murrosikä

Murrosiässä ihminen on aikuisuuden kynnyksellä ja lapsuuden loppupuolella. Jokainen ikävaiheen elänyt tietää, mitä tällöin koetaan. Vilkkö-Riihelä (1999) kuvailee tapahtuvia muutoksia: *”Hänen ruumiinkuvansa muuttuu, mikään ei ole kohdallaan: raajat kasvavat, orastava seksuaalisuus täytyy jotenkin saada hallintaan.”* Hän jatkaa: *”Freudin seksuaaliteorian mukaan nuori on siirtynyt genitaalivaiheeseen, vastakkainen sukupuoli ja seksuaalisuus kiinnostavat.”* (Mts. 246; ks. Sinkkonen 1997,

50.) Auktoriteetteja vastaan protestoiminen on murrosikäiselle keino rakentaa uutta minuutta ja vihan avulla hän luo rajojaan. Suomalaisen psykiatrin Tor-Björn Häglundin nimeämät nuoren minän rakentumisen vaiheet, joista murrosiässä käydään protesti – ja hajoamisvaihetta. Vaikka eroahdistus vanhempiin on voimakas, murrosikäinen ei voi sysätä ahdistusta pois, kuten lapsuudessa, vaan se on kohdattava. Murrosikäisen tunne-elämä on yhtä vuoristorataa. Kun hän alkaa hallita sitä, todelliset syvät ihmissuhteet ja toisesta välittäminen onnistuvat. (Vilkko-Riihelä 1999, 246–248.)

Kognitiivisesti murrosikäinen elää tehokasta aikaa. Koulussa hän saa virikkeitä aivojen harjoittamiseen jatkuvasti, mikä lisää hänen kykyään hahmottaa suurempia kokonaisuuksia ja omaksua tietoa. Samaistumisen ja kapinoimisen vuorottelu kuitenkin vaikuttaa oppimisen tehokkuuteen, mikäli murrosikäinen kapinoi samaistumalla edullisia roolimalleja vastaan sotiviin malleihin.

2.1.3 Nuoruuden keskivaihe

Nuoruuden keskivaihe on Vilkko-Riihelän (1999) mukaan identiteettikriisien aikaa. Identiteetti muovautuu kodista irtaantumisen, ystävyys- ja parisuhteiden, uravalinnan ja koulutusteiden avulla. Nuoren itsetunto ja moraalikäsitkset löytävät perustansa. Tytöt saattavat ahdistua, kun taas pojat saattavat joutua kahnauksiin ympäristönsä kanssa (kuten myös murrosiässä). (Mts. 248–250.)

Kognitiivisesti nuoruuden keskivaiheessa kognitiiviset taidot syvenevät entisestään itsetunnon ja moraalikäsitysten kehittymisen myötä. Nuori joutuu yhä haastavampien oppimistehtävien myötä kehittämään oppimisstrategioitansa ja tulee yhä tutummaksi oman sisäisen oppijansa kanssa.

2.2 Musiikkiopisto kasvuympäristönä

2.2.1 Opetussuunnitelma

Enimmäkseen musiikkiopiston toiminta perustuu taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin (2002) kansalaisopistojen ja yksityisten musiikkikoulujen noudatella yleisen oppimäärän perusteita (2005) (Google

2007). Opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu opetuksen tehtävä, arvot ja tavoitteet, opetuksen toteuttaminen, rakenne, sisällöt, arviointi, määräykset todistuksista sekä määräyksiä opetussuunnitelman laadinnasta. Lisäksi siihen on kirjattu käsitys oppimisesta, joka on taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2002) konstruktivisen oppimiskäsityksen mukainen (Opetushallitus 2002; Anttila & Juvonen 2002, 89–90).

Sen mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaan henkistä kasvua ja persoonallisuuden lujittumista sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Opetuksen tehtävänä taas on ohjata oppilasta keskittyneeseen, määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä rakentavaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä. (Opetushallitus 2002, 6.) Näin ollen oppilaille tulee olla mahdollisuus asettaa omat tavoitteensa, oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä löytää itselleen sopivia työskentelytapoja. Tässä keskeistä on vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä ja oppilaiden kesken sekä erilaisten oppimis-, työskentely- ja arviointitapojen huomioon ottaminen. (Mts. 2002, 7.)

Oppimisympäristön ilmapiirille opetussuunnitelman perusteet (2002) määrittää kolme tavoitetta: avoimuus, rohkaisevuus ja myönteisyys. Hyvän opiskeluympäristön määrittelmään kuuluu, että mahdollistaa oppilaan vuorovaikutustaitojen, aloitekyvyn ja pitkäjänteisyyden kehittymisen. Lisäksi se kannustaa oppilaan aktiivisuutta, luovuutta, itsenäistä ajattelua ja oppimismotivaatiota ja mahdollistaa turvallisen kasvun ja kehityksen. Opetussuunnitelman (2002) mukaan onnistumisen kokemukset musiikissa usein syntyvät pitkäjänteisen työskentelyn kautta kasvattaen oppilaan uskoa omiin kykyihinsä. Lopuksi opiskeluympäristön tulee olla sellainen, että oppilaalla on mahdollisuus kykyjensä ja musiikillisen ilmaisunsa tavoitteelliseen, monipuoliseen kehittymiseen. (Mts. 2002, 7.)

Opetussuunnitelman perusteet siis määrittää opettajan työnkuvaa opetuksen tavoitteilla, tehtävillä, oppimisympäristön tavoitteilla sekä kuvaamalla hyvää oppimisympäristöä. Opetussuunnitelman perusteissa korostetaan humanistisen ihmiskäsityksen mukaisia tavoitteita (henkinen kasvu, luovuus, motivaatio) ja konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisia tehtäviä (yksilökeskeisyys, rakentava toiminta, sosiaalinen konteksti, ympäristö). Persoonallisuuden lujittuminen ja itsenäistyminen (nuoruuden kehi-

tystehtäviä) ovat myös keskeisiä. Hyvää toimintaa määritellään keskittyneeksi, määrätietoiseksi ja pitkäjänteiseksi, mihin opetuksen tulee rohkaista.

2.2.2 Oppimisen olosuhteita

Musiikkiopistossa opiskelevalla nuorella on luvassa paljon haasteita talon taholta, kuten soittotunnit, teoriatunnit ja orkesteri, jotka yhdessä tekevät musiikin opiskelusta holistista kokemista. Henkilökohtaiseen soitonopiskeluun liittyy soittotekniikan opiskelua, ohjelmistoon tutustumista, matineoita sekä tutkintoja. Teorian opiskelu tukee soitto-opintoja esim. nopeuttamalla kappaleiden omaksumista ja orkesteri tuo vahvan sosiaalisen kontekstin mukaan soitonopiskeluun. Omalta musiikkiopistoajaltani on parhaiten mieleen jäänyt kaikkialle suuntautuneet orkesterimatkat, jotka hitsasivat porukan kiinteästi yhteen.

Tehokkuusajattelun myötä on myös musiikkiopistoihin ilmestyneet tiukat säästöohjelmat, jotka langettavat supistuksia kaikkiin toimintoihin. Rehtori ja talouspäällikkö ovat tiukan tilanteen edessä opistossa kuin opistossa saneerauspaineen alla. Nämä luovat oman haasteensa myös opetushenkilöstölle, jonka pitäisi pystyä joka päivä antamaan parastaan soittotunneilla. Kurkela (1993, 371) määrittelee kirjassaan *Mielen maisemat* ja musiikki hyviksi puitteiksi opettajan työlle mahdollisimman vähän opettajaa ehdollistavan sekä runsaasti hänelle tukea antavan, rohkaisevan ja liikkumavapautta suovan työympäristön. Nykysuuntauksessa on vaara, että ollaan menossa Kurkelan (1993, 371) määrittelemään pelottavaan ja frustrativaan tilanteeseen, jossa opettajalla ei ole enää mahdollista olla luova.

2.3 Musiikin harrastamisen tausta

Suomen kielen perussanakirjan mukaan musiikki on taidelaji, jossa ilmaisuvälineinä ovat sävelet (Haarala 1992, 249). Suomessa kasvava musiikkia harrastava nuori saa virikkeitä arvomaailmansa rakentamiseen vanhemmiltaan, koulusta, musiikkiopistosta, mediasta ja kavereiltaan. Instrumenttiopettajan vastuu eettisesti kestävä arvomaailman edustajana on ilmeisen suuri. Käsitteitä, joiden vaikutuksille hän oppilaansa asettaa, ovat musiikkikäsite, oppimiskäsite, ihmiskäsite ja musiikkikasvatuskäsite.

2.3.1 Konstruktivistista virtaa

Kognitiivisen psykologian mukaan ihminen vastaanottaa informaatiota aina yksilöllisesti valikoiden ainoastaan kiinnostavimmat ja tärkeimmät asiat. Lisäksi ihminen arvottaa tietoa yksilöllisesti ja soveltaa sitä aiempiin kokemuksiin ja tietorakenteisiin. (Anttila & Juvonen 2002, 89.) Tälle pohjalle rakentuu konstruktivistinen oppimiskäsitys, jonka käsitys tiedosta on yksilön itsensä kognitiivisissa prosesseissa yhdessä sosiaalisen yhteisönsä kanssa rakentamaa. (Mts. 90; Ikonen 2002, 16). Nuoren näkökulmasta oppimiseen vaikuttaa paitsi hän itse oppijana, myös opettaja oppimisen ohjaajana sekä musiikkiopisto oppimisympäristönä klassisen musiikin lainalaisuuksineen.

Kirjassa kohti kolmannen vuosituhatosen musiikkikasvatusta Anttila ja Juvonen (2002, 34) nostavat esiin Karttusen (1992, 112–114) määrittelemät kolme musiikin tulkintamallia: hierarkkinen, kulttuurinen ja autonominen musiikkikäsitys. Autonomisen musiikkikäsitksen mukaan musiikilla on lajisidonnaiset luomisen periaatteet ja arvokriteerit. Lisäksi musiikin vastaanottamisen välineet ja siihen liittyvät kyvyt nähdään musiikkikulttuurien ominaisluonnetta korostaen kulttuurisidonnaisina. (Anttila & Juvonen 2002, 39). Siten klassisella musiikilla, kuten muillakin musiikin lajeilla, on omat vastaanottamiskyvyn ja välineiden vaatimukset, joten autonomisessa musiikkikäsitksessä kaikki lajit ovat tasa-arvoisia.

2.3.2 Humanistisia tuulia

Anttilan ja Juvosen (2002) kirjassa Elliotin (1991) määrittelemän praksiarallisen musiikkikasvatuskäsitksen mukaan musiikin toiminnallisuus, tekeminen ja kuunteleminen kytkeytyvät toisiinsa. Hänen mukaansa kasvun edellytyksenä on haasteiden ja niiden saavuttamisen edellyttämien ponnisteluiden tuoma tyydytys. Elliotin (1991) mukaan haaste saa liikkeelle minän kasvun ja tarjoaa saavutuksena ilon tunteen hyvin onnistuneesta työstä. Musiikki tarjoaa näitä haasteita ja sysää liikkeelle minän kasvun ja kehittää itsetuntemusta (Anttila & Juvonen 2002, 21–22). Näkemys nojautuu humanistiselle ihmiskäsitkselle, jonka mukaan ihmisen olemus koostuu tarpeista, tunteista ja kyvyistä. Ihmisellä on luontainen pyrkimys luovuuteen ja henkiseen kasvuun ja näin ollen halu vastata haasteeseen. (Ikonen 2002, 11.)

Anttilan ja Juvosen (2002, 87) mukaan soittoharrastuksen taustalla vaikuttaa musiikillinen orientaatio, joka on yhteydessä praksiiaaliseen musiikkikasvatusnäkemykseen. Musiikillinen orientaatio voidaan jakaa yleiseen (yleisellä tasolla ilmenevä kiinnostus musiikkiin) ja erityiseen musiikilliseen orientaatioon, joka kehittyy yleisestä orientaatiosta harrastuksen myötä (mts. 78). Käsitteenä musiikillinen orientaatio on tärkeä, koska se kuvaa oppilaan musiikkisuhdetta ja sen kehittäminen on yksi opettajan tehtävistä.

Musiikin harrastaminen

Musiikin harrastaminen voidaan nähdä humanistisen ihmiskäsityksen valossa tapahtuvalle autonomisen musiikkikäsityksen mukaisen musiikin konstruoimiselle, jota opettaja opettaa praksiialisen musiikkikasvatusnäkemyksen mukaan. Tässä siis humanistinen käsitys kattaa motiivit ja konstruktivistinen näkemys itse toiminnan. Tälle filosofiselle perustalle rakentuva musiikin harrastaminen on perustellusti kokonaisvaltaista kasvua edistävää toimintaa.

2.3.3 Motivaatio

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan käsitteenä motivaatio viittaa yksilön tavoitteellisen käyttäytymisen syihin eli psyykkisiin prosesseihin, joiden vaikutuksesta tavoitteeseen suuntautuva käyttäytyminen muodostuu. He viittaavat teoksessaan Peltosen ja Ruohotien (1992) löytämään kolmeen yhteiseen ominaisuuteen motivaation eri määritelmistä:

- 1. Vireys, joka viittaa energiaan yksilössä ja "ajaa" häntä käyttäytymään tietyllä tavalla.*
- 2. Suunta, joka viittaa toiminnan päämääräsuuntautuneisuuteen; yksilön käyttäytyminen on suunnattu jotakin kohti tai jostakin pois.*
- 3. Systeemiorientoituminen, joka viittaa yksilössä ja hänen ympäristönsään oleviin voimiin, jotka palauteprosessin kautta joko vahvistavat hänen motivaationsa intensiteettiä ja energiansa suuntaa tai saavat hänet luopumaan toimintansa suunnasta ja suuntaamaan ponnistuksensa toisaalle. (Mts. 100.)*

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan motivaation voi määritellä hyvin yleisellä tasolla motiivien aikaansaamaksi henkiseksi tilaksi. He jatkavat: "Motiivit, joiden lähikäsitteitä ovat tarpeet, halut, vietit ja sisäiset yllykkeet, voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia, yksilön sisäisiä tai ulkoisia." (Mts. 100.) Siis motiivi voidaan nähdä sy-

dämen lyöntinä ja motivaatio puolestaan jatkuvana pulssina. Motivaatiosta viriävä käyttäytyminen ei välttämättä ole yksiselitteistä, rationaalista tai johdonmukaista, koska siihen vaikuttavat yksilön persoonalliset ominaisuudet, ympäristö ja tilannetekijät (mts. 101).

2.4 Musiikki kehitystehtävien palvelijana nuorella

Anttila ja Juvonen (2006) tuovat teoksessa *Musiikki koulussa ja nuoren elämässä – Kohti kolmannen vuosituhaten musiikkikasvatusta* osa 3 Laihon (2002) tutkimuksen musiikin merkityksestä nuoruuden kehitystehtävien kohtaamisessa 15–17-vuotiailla musiikin harrastajilla. Tutkimuksen mukaan:

Musiikki tukee nuorten minuuden etsimistä ja vahvistamista, varsinkin läheisyyden ja erillisyyden tarpeiden tasapainottamista, tarjoten itsemääräämisen ja itsehallinnan kokemuksia. Se myös helpottaa näiden nuoruuden pyrkimysten toteutumista edistämällä psyykkistä itsesäätelyä ja toimimalla voimavarana. Psyykkisen itsesäätelyn toteutumiselle olennaista on musiikin kyky tukea sisäisen elämämaailman käsittelyä ja hallintaa. Musiikin avulla nuoret prosessoivat kokemuksiaan ja tuntemuksiaan sekä purkavat mieltään vaivaavia tunteita ja ajatuksia. Musiikin harrastaminen voi toimia voimavarana vahvistamalla nuorten itseluottamusta ja tarjoamalla mielialaa kohottavia ja rentouttavia kokemuksia.” (Mts. 120.)

Musiikki on siis nuorille tärkeää niin kehityksen, kuin mielialankin kannalta. Tärkeyttä kuvaa hyvin esimerkiksi kirjaston musiikkiosaston suosio nuorten keskuudessa. Kehitystehtävien palvelijana musiikilla on monia sovelluksia.

2.4.1 Oman ruumiin hyväksyntä, hallinta ja käyttö

Seksuaalisuus herää nuoruusiässä. Sinkkonen (1997, 50) nostaa apukeinoksi uuden seksuaalisen ruumiin integroimiseksi psyykeen musiikin ei-verbaalisena ja objektiivisenä kaverina. Nuoren ruumiissa tapahtuu murrosiän aikana suuria muutoksia, joten myös kehon kuva muuttuu radikaalisti hyvin lyhyessä ajassa. Soittaminen on turvallinen ympäristö kohdata tämä muutos ja ottaa aikuistunut ja seksualisoitunut keho uudelleen haltuun. Soittoasennot ovat musiikin tuottamisessa tärkeitä, joten oma keho kohdataan ja siihen tutustutaan tunnilla automaattisesti. Kehoon tutustuminen palvelee myös oman sukupuolen mukaisen roolin löytämistä.

Kehon kuvan muutos voi aiheuttaa myös muutoksen nuoren suhtautumisessa soiton-opetuksessa normaaliin asentojen korjaamiseen, jossa koskettaminen on välttämätöntä. Kun opettajan kosketus on suora, välitön, rehellinen ja tarkoituksenmukainen, toimii se apuna luottamuksellisen opettaja-oppilassuhteen syntymisessä. Koskettaminen vuorovaikutuksen muotona on varhaisempi, kuin sanat, minkä vuoksi se myös soittotunneilla johdattelee nuoren sisäisen lapsensa luo ja näin tavallaan virittää luovaan tunnelmaan.

2.4.2 Tunne-elämän itsenäisyys suhteessa omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin

Erkkilän (1998, 14) mukaan murrosikäiselle voi olla hyvin vaikeaa kohdata oma sisäinen todellisuutensa psyykkisen kontrollin menettämisen pelossa, jolloin nuori tarvitsee erittäin turvallisen tilanteen (*välitila*) raottaakseen jotakin omasta itsestään. Omasa harjoittelutilassa hän voi kokea tätä turvaa ja avata tunne-elämäänsä musiikille. Myös opettajan auktoriteetin intensiivinen ja keskittynyt ote orkesteri- tai stemmaharjoituksissa voi luoda nuorelle turvaa avautua musiikin kautta. Erkkilän (1998, 15) mukaan musiikki kestää ylilyöntejä ja yksipuolista kohtelua loputtomiin (ks. Kurkela 1993, 461). Koska musiikki antaa kaiken takaisin pehmenettynä ja kevennettynä, on se turvallinen harjoitusvastustaja uudenlaisten itsenäisten tunne-siteiden muodostamisen harjoittelussa kanssaihmiin. Nuori voi myös lievittää eroahdistustaan musiikin sylissä, jossa hän itse tuottaa liikkeen, jonka äiti tuotti lapsena.

Erkkilän (1998) mukaan musiikin objektiomaisuus voi toimia musiikinopettajan turvana nuoren hyökätessä auktoriteetteja vastaan. Tällöin oppilaan hyökkäys jakaantuu tasaisemmin kahdelle objektille, musiikkiin ja opettajaan. (Mts. 14–15.) Tämä pätee myös instrumenttiopettajaan. Kun oppilas voi purkaa hyökkäyksen musiikkiin, hän purkauksen jälkeenkin säilyttää kasvonsa opettajan silmissä, toisin kuin suorassa yhteenotossa.

2.4.3 Sosiaalisesti vastuullinen toiminta

Erkkilä (1999) vertaa musiikkia ja ihmistä toisiinsa. Hänen mukaansa ihminen on haavoittuvainen, mutta musiikki kestää loputtoman määrän hyökkäyksiä, eikä mene

rikki. (Mts. 15). Nuoren ei oman pahan olonsa lisäksi tarvitse olla enää huolissaan mahdollisesta kanssaihmissen satuttamisesta.

Jos nuori tunnenälän lietsoman alakulttuurien metsästämissä keskellä sattuu valitsemaan klassisen musiikin ja musiikkiopiston tuoman sosiaalisen viiteryhmän, voi musiikki muodostua hänelle hyvinkin tärkeäksi sosiaalisen elämän kehittäjäksi. Jo se, että musiikki voi toimia ihmissuhteiden harjoitusvastustajana, auttaa. ”Soittoluokka” eli saman ikäiset oppilaat ovat tällöin tärkeitä suhteita nuorelle, kuten myös orkesterikaverit. Yhteen soittaminen tarkoittaa kavereiden ja opettajien lähelle päästämistä, jopa yhteen sulautumista ja tällainen luottamus onkin tärkeä etappi ihmissuhteiden opettelussa. Jos sosiaalisesti viiteryhmäksi muodostuu joku muu, saattaa nuori Sinkkosen (1997, 41) mukaan käydä itsenäistymistaisteluaan musiikin avulla. Tällöin musiikkiharrastuksen loppumisen uhka on todellinen. Jos nuori sen sijaan onnistuu löytämään musiikista sisäisiä tarpeita tyydyttäviä ulottuvuuksia, säilyy musiikki merkittävänä nuoruusiän yli.

2.4.4 Itsetunto, -luottamus ja -arvostus

Sinkkosen (1997, 49) mukaan osaamisen tunne on parhaita itsetunto-ongelmien vastamyrkkyjä. Anttila ja Juvonen (2002, 26) nostavatkin nuoren soittoharrastuksen voimakkaiksi kannustimiksi osaamisen myötä syntyvän tovereiden ihailun ja sosiaalisella arvoasteikolla kohoamisen. Kun nuori saa itseluottamusta tekemisestään, taidoistaan, keskittymisestään ja onnistumisestaan, hän Kurkelan (1993) mukaan kokee libidinaalista mielihyvää sekä narsistista turvan tunnetta. Luovalla asenteella hän tähtää ihmisen alkuperäisimpiin pyrkimyksiin, turvan ja mielihyvän tavoitteluun. (Kurkela 1993, 347.) Itsetunnon, -luottamuksen ja -arvostuksen kohoaminen näkyy hänen suhtautumisessa tehtäviinsä, toisiin ihmisiin ja elämään ylipäätään.

Sinkkosen (1997) mukaan musiikin opiskelu tähtää ego- ja superegotasolle, lisäämään musiikin muotojen ja rakenteiden ymmärtämystä sekä kehittämään soitto- ja laulutaitoja. Ego-tasolla musiikki antaa mahdollisuuden ahdistusta ja uhkaa aiheuttavien äänien mielihyvän sävytteiseen hallintaan siten, että alkuperäistä uhkaa toistetaan yhä uudelleen, jolloin se muuttuu leikiksi. Superegoa musiikissa palvelee muoto, harmonia ja musiikin esteettiset säännöt. (Sinkkonen 1997, 50; ks. Kurkela 1993, 431.) Koska mu-

siikin sääntöjen hallinta ja niiden toteuttaminen tuo osaamisen tunteen ja osaamisen tunne parantaa itsetuntoa, voidaan itsetunnon kohoaminen liittää erityisesti superegon toimintaan. Tämä ei kuitenkaan riitä yksin soitonopiskelun tavoitteeksi, koska ilman todellisuuskäsityksen realisoitumista eli ego-tason toimintoja se johtaa epäterveeseen kaikkivoipaisuuden tunteeseen, mikä taas voi olla haitaksi yleiselle kehitykselle. Ihailu, jota nuori peläten janoaa, täytyy ansaita osaamisella.

2.4.5 Kehitysprosessin mekaniikka

Ikosen (2002) mukaan konstruktivisen pedagogiikan sovelluksena voidaan nähdä Kolbin malli eli kokemuksellisen oppimisen malli. Siinä lähdetään oppijan omista kokemuksista, joita toisessa vaiheessa havainnoidaan ja pohdiskellaan. Kolmannessa vaiheessa havainnoista pyritään tekemään yleistyksiä ja toimintamalleja ja neljännessä vaiheessa muodostunutta kokonaiskäsitystä testataan uusissa tilanteissa sekä liitetään toimiviksi todetut skeemat aikaisempaan tietorakenteeseen. (Mts. 17–18.)

Kokonaisvaltaisessa kasvussa Kolbin mallin sovelluksena voidaan nähdä esimerkiksi Kurkelan (1993, 310) mainitsema hermeneuttinen spiraali, jossa oppijan pelkojen ulkoistamisen ja siitä saadun palautteen sekä itsetutkiskelun kautta kohoaminen johtaa ihmisen todellisuuskuvan realisoitumiseen. Kun nuori kohtaa elämässään kehityksen kannalta tärkeitä kokemuksia, hän tulee tietoiseksi muuttuneesta todellisuudesta, josta seurauksena hänelle tulee tarve siirtää oma kokemus yleisemmälle tasolle. Musiikki tarjoaa hyvän pelikentän tuon kokemuksen ulkoistamiselle, muotoilemiselle tai ilmaisemiselle. Kun musiikissa tapahtuva kokemus käsitellistetään vuorovaikutuksessa esim. opettajan kanssa, nuori voi kokeilla musiikissa kehitetyn ratkaisumallin toimivuutta todellisuudessa ja tästä saadun palautteen avulla työstää jälleen ongelmatilannetta.

Bonnyn (1998) mukaan ihmisen tietoisuuden tilaa voidaan muuttaa keskittymisen ja rentoutumisen avulla. Olemisen tilaa muokkamalla saadaan aikaan uudenlaisia mahdollisuuksia ymmärtää ihmisten välisiä suhteita, uudenlaista integroitumisen mahdollisuutta ja ennalleen palautumista (psykkistä eheytymistä). (Erkkilä 1998, 12.) Olemisen tilan muuntuminen syntyy musiikkiesityksestä – tai vastaavasta voimakasta keskittymistä vaativasta tilanteesta. Bonnyn (1998) mukaan intensiivisessä soittotilan-

teessa soittajat soittavat yhdessä ollen niin kiinteästi sitoutuneena musiikkiin, etteivät esimerkiksi asiaankuulumaton melu ja muut häiriötekijät tavoita heidän sen hetkistä tietoisuuden tilaansa. (Erkkilä 1998, 13.) Tällainen tila mahdollistaa hyvin nopean hermeneuttisessa spiraalissa kohoamisen ja on käsittääkseni sukua flow-kokemukselle.

2.5 Opettaja-oppilassuhde

Opettaja-oppilassuhteen merkitystä kuvaa hyvin Anttilan ja Juvosen (2002, 147) esiin tuoma lausahdus: ”Kärjistäen voi sanoa, että opetusteoreettiset eli didaktiset mallit pätevät vain myönteisessä oppitunti-ilmapiirissä. Kielteisessä ilmapiirissä ei ole suurta väliä sillä, mitä tai miten opettaja opettaa.” Myönteinen tunneilmapiiri syntyy vain positiiviseen opettaja-oppilassuhteeseen. Kurkelan (1993, 343) mukaan hyvä suhde perustuu kunnioitukselle ja luottamukselle sekä on oppilaslähtöinen, mutta palkitsee ja haastaa myös opettajan.

2.5.1 Opettajuus

Niin musiikkiopisto toimintaympäristönä kuin opetussuunnitelmanakin ovat vain työkaluja opettajan käytössä. Opetuksen toteutuksesta määrää viime kädessä opettaja, johon ihmisenä vaikuttaa konstruktivisen oppimiskäsityksen mukaan koko hänen kokemushistoriansa. Kuitenkin hänen on otettava ensisijaisesti huomioon oppilaan tarpeet. Opettajan ammattietiikkaan kuuluu opettaja-oppilassuhteesta huolehtiminen musiikkiopiston tulos- ja saneerauspaaineista tai muista olosuhteisiin vaikuttavista rajoitteista huolimatta.

Kurkelan (1993, 380) mukaan hyvä opettaja osaa niin innostaa ja vaatia kuin myös suojella, tukea ja rohkaista. Musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteista johdettuna opettajan syvemmän tason tehtäviä ovat opettaja-oppilassuhteen muodostaminen sellaiseksi, että se tukee parhaalla mahdollisella tavalla oppimista, tälle perustalle rakentaen sisäisen motivaation herättäminen ja tukeminen sekä positiivisen musiikillisen orientaation rakentaminen. Opettaja on siis oppimisen ohjaaja, musiikillinen ja inhimillinen esikuva sekä suojelija ja motivoija kivikkoisella opinpolulla.

Opettajan tehtävä

Koska ihmisellä humanistisen ihmiskäsityksen mukaan on luontainen pyrkimys luovuuteen, on motivaatio ihmisessä sisäänrakennettuna. Yleisellä tasolla ihmisen toimintaa ohjaavat kehitystehtävät, joiden suorittaminen on toiminnan päämäärä. Opettajan näkökulmasta tehtävien muokkaaminen palvelemaan oppijan psykologisten kehitystehtävien suorittamista lisää oppijan motivaatiota ja tekee näin oppimisesta mielekästä. Kehitystehtävien läpäisemisen edellytys on aiempien tehtävien riittävä täytyminen. Jos aiempia tehtäviä ei ole läpäisty, täytyy opettajan selvittää, mitä tehtävää täyttämään toiminta on ohjattava.

Sen lisäksi, että toiminta muokataan kehitystehtävien suorittamista tukevaksi, opettajan tehtävänä on myös oman työkenttensä tunteminen. Työkenttään sisältyy nuori oppijana, totta kai itse musiikki kulttuurisena ilmiönä, musiikkiopisto toimintaympäristönä ja opettajan ”lihakset” eli opetusteoreettiset näkemykset. Instrumentinopetuksen erityispiirre on soittotuntien intiimiys. Tunneilla ollaan kahdestaan, jolloin opettajalla on mahdollisuus nähdä nuori läheltä. Opettajalta vaaditaan psykologista silmää, jotta hän huomaisi motiivit toiminnan taustalla ja pystyisi vaikuttamaan niihin.

Erkkilä (1998) nostaa musiikinopettajan henkilökohtaiseen kasvuun liittyväksi myös oman musiikkisuhteen rakentamisen niin vahvaksi, etteivät sen liitokset ”natis” jolkaisessa hyökkäyksessä. Hänen mielestään opettajan tulisi oppia erottamaan musiikin objektiivisuuden hyödyntäminen oppilaan kaoottisissa/tuhoavissa pyrkimyksissä (esim. aggressioissa, pahassa olossa, tms.) auktoriteettiin (opettajaan) kohdistuvista vahingoittamisyrityksistä. (Mts. 15.) Opettajan auktoriteettiin kohdistuva hyökkäys on tunnistettavissa sen aiheuttamasta loukatuksi tulemisen tunteesta. Musiikkiterapiassa näitä tunteita nimitetään vastatunteiksi ja niiden avulla terapeutti tulkitsee nuoren mielenliikkeitä (Tervo 2003, 95). Vaikka opettajan ei tarvitse olla mielenterveyden ammattilainen, on tärkeää, ettei opettaja provosoidu nuoren hyökkäyksestä, vaan ymmärtää sen aiheuttamat tunteet vastatunteina, joiden avulla hän voi kohdistaa huomionsa hyökkäyksen syihin.

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan juuri konstruktivismin tiedon- ja oppimiskäsityksiin perustuvan opetuksen tulee kohdistua oppijan mielen toiminnan laadulliseen edistämiseen. Näin kehittämisen kohteena on koko oppija – hänen minäkäsityksensä, ar-

vonsa ja uskomuksensa, joten opettajan on huomioitava oppijan aikaisemmat tietoskeemat, motivaatio, emootiot ja erityisesti opiskelutilanteen sosiaaliset ulottuvuudet, mistä seurauksena on opetusjärjestelyiden, -suunnitelman, -vuorovaikutuksen ja -menetelmien mahdollisimman pitkälle viety yksilöllistäminen. (Mts. 96–97.) Siinä juuri piilee opettajan työn mielekkyyden salaisuus; Elinikäinen oppiminen opetuksen yksilöllistämässä takaa paitsi riittävästi haasteita, myös opettajan kiinnostuneisuuden oppilaista yksilöinä ja kehittää opettajan ihmistuntemusta.

2.5.2 Nuoren ohjaaminen

Kurkelan (1993, 358) mukaan murrosikä tuo pedagogille oman lisäongelmansa, koska murrosiän aiheuttama ristiaallokko voi tehdä nuoren ymmärtämisen ja häneen suhtautumisen vaikeaksi, vaikka toisaalta siihen liittyvät kasvu ja itsenäistyminen antavat erinomaisen mahdollisuuden positiiviseen kehitykseen.

Oppilaan vastuu

Hyvä opettaja-oppilassuhde edellyttää nuorelta psyykkisen itsesäätelyn taitoja, joita Kurkela (1993) listaa: oppilaalla täytyy olla riittävän vahva perusturvallisuuden tunne, jotta hän uskaltaa nähdä omat rajoituksensa, oppilaalla täytyy olla kykyä kestää osamattomuuttaan ja sen mukanaan tuomia tunteita (kykenemättömyys, kaipaus, hämmennys, ymmällään olo) ja oppilaan täytyy pystyä hyväksymään roolinsa vastaanottavana osapuolena. (Mts. 337.) Myös tässä mielessä opettajalta mielestäni vaaditaan psykologista silmää siinä määrin, että hän voi tunnistaa, milloin opiskelija on kykenemätön edellä mainittuihin asioihin ja ohjata tarvittaessa opiskelijan hankkimaan edellä mainittuja valmiuksia mielenterveystyön ammattilaiselta. Opettaja voi auttaa oppilasta saavuttamaan näitä valmiuksia, kun hän tietää keinot.

Humanistisen ihmiskäsityksen mukaan motivaatio on ihmisessä luonnostaan. Kurkela (1993) luonnehtii oppilaan vastuuta motivaation näkökulmasta. Hänen mukaansa oppilaalla täytyy olla halu osoittaa oma erinomaisuutensa, rohkeutta ottaa vastaan haasteita, motivaatiota harjoitella ja vaatia itseltään työtä ja tuloksia sekä malttia odottaa päämäärän saavuttamista. Lisäksi oppilaan täytyy pystyä hyväksymään opettaja edistyneempänä ja osaavampana, luottamaan opettajan kykyyn ja siten hänellä täytyy olla luottamusta kuunnella opettajaansa. (Mts. 337.) Kuten edellä todettu, opettajalla on

tärkeä rooli oppilaan motivaation rakentumisessa. Joillakin oppilailla luontainen halu musisoida on voimakkaampi, minkä vuoksi opettaja voi suunnata painopistettä opetuksessa itse tekemiseen. Ne oppilaat, joiden oma halu soittamiseen on matkan varrella hukkunut, vaativat ohjausta nimenomaan motivaatioonsa.

Opettajan rooli

Luonnollisesti opettajalta vaaditaan perustavaa laatua olevia psykologisia ominaisuuksia. Opettajalta positiivinen opettaja-oppilassuhde edellyttää Kurkelan (1993, 343) mukaan kykyä jakaa ja antaa, halua kehittää oppimistapahtumaa, kykyä innostua ja innostaa, kykyä nauttia oppilaan riemusta, silmää oppilaan mielenliikkeisiin, kykyä lempeästi vaatia, haastaa ja rohkaista sekä kykyä antaa rakentavaa palautetta. Tämä kaikki kumpuaa humanistisen ihmiskäsityksen mukaisesta halusta kasvaa ja kehittyä sekä vastata haasteeseen. Opettaja voi *antaa* eväitä opetussuunnitelman perusteissa mainittuun persoonallisuuden lujittumiseen Anttilan ja Juvosen (2002) esiin nostamalla oppijan itseluottamuksen ja menestymisen odotusten tukemisella. Tämä onnistuu vaikuttamalla opetuksen ja oppimisen tilannetekijöihin tehtävillä, toiminnalla sekä arvioinnilla, palkkioilla ja määritellyillä menestymisen kriteereillä. (Mts. 121.) Keinoissa täytyvät Kurkelan (1993, 343) määrittelemät opettajalta vaadittavat psykologiset ominaisuudet ja taidot.

Oppijan itseluottamuksen ja menestymisen odotusten tukeminen

Anttila ja Juvonen (2002) ovat ansiokkaasti koonneet konkreettisia keinoja oppilaan tukemiseen. Heidän mukaansa muodostamalla tehtävät yksilöllisiksi, vaihteleviksi, mielenkiintoisiksi ja haastaviksi, mutta mahdollisiksi suorittaa kohtuullisin ponnistuksin (huom. *halu kehittää oppimistapahtumaa*) sekä jakamalla vaikeat ja suuret tehtävät osatavoitteisiin, jotka ovat suoritettavissa ilman ylivoimaisilta tuntuvia ponnisteluita (*kyky lempeästi vaatia, haastaa ja rohkaista*) saadaan oppijan itseluottamus ja menestymisen odotukset korkealle ja pysymään siellä. (Mts. 121.) Yksilöllisyyden, vaihtelevuuden, mielenkiintoisuuden ja haastavuuden vaatimus on keskeinen osa instrumenttiopettajan työtä ja opettaja törmää siihen työssään päivittäin. Jotta tämä toteutuu, opettajan täytyy tuntea oppilaansa ja olla kiinnostunut oppilaasta ihmisenä, ei pelkästään musiikin harrastajana.

Toiminta

Oppijan itseluottamusta ja menestymisen odotuksia saadaan parannettua myös muulla toiminnalla, kuten vakuuttamalla oppilaat heidän kyvyistään suoriutua tehtävistä (*kyky jakaa ja antaa, kyky rohkaista*), opettamalla menestyksellisiä opiskelustrategioita ja osoittamalla niiden vaikutus oppilaan kehitykseen (*halu kehittää oppimistapahtumaa*), välttämällä hyvien ja huonojen oppilaiden erilaista kohtelua, tukemalla menestymisen selittämistä yrittämisellä ja kyvyillä sekä menestymättömyyden yrittämättömyydellä ja epämielikkäillä opiskelustrategioilla, välttämällä vahvistamasta heikkojen opiskelijoiden alhaista käsitystä kyvyistään (esim. ylettömällä sympatialla epäonnistumistilanteissa, kehuilla menestymisessä hyvin helpoissa tehtävissä ja tarpeettomalla avulla) sekä luomalla oppitunneille turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri (*kyky innostua ja innostaa, kyky nauttia oppilaan riemusta, silmää oppilaan mielenliikkeisiin*). (Mts. 121.)

Turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri muodostuu vastaamalla oppilaan tunteisiin eli avoimesta vuorovaikutuksesta. Kun kaikista asioista pystytään puhumaan ainakin jollain tasolla, syntyy oppilaalle luottamus opettajaan turvallisena aikuisena. Oppilaiden yksilöllinen kohtelu vaatii vuorovaikutustaitoja ja on oppilaalle osoitus opettajan kunnioituksesta häntä kohtaan. Näin opettaja pystyy vaikuttamaan kehitystehtävistä nuoren itsetuntoon, kypsien auktoriteettisuhteiden tavoitteluun, moraalien ja arvomaailman kehittymiseen sekä mallina sosiaalisesti vastuullisesta toiminnasta.

Menestyksellisten opiskelustrategioiden opettaminen on oppilaalle osoitus opettajan taitavuudesta ja lisää näin oppilaan luottamusta opettajaan pätevänä taidon hallitsijana, kun taas menestymisen selittäminen kyvyillä ja yrityksellä vaatii opettajalta keskittymistä palautteen antoon. Tässä onnistunutta suoritusta ei kannata kuitata pelkällä ”Hyvä” – huudahduksella, vaan esimerkiksi: ”Huomasitko Matti, miten taitavasti soitit? Siinä oli asennetta ja yritystä!” Tunneilla ei kannata kuitenkaan viitata tehdyn kotiharjoittelun määrään, ellei siitä ole pitäviä todisteita, koska opettajan lausuma virheellinen oletus harjoittelusta tai harjoittelemattomuudesta voi viedä oppilaan käsitystä harjoittelun merkityksestä epärealistiseen suuntaan. Näin vaikutetaan jälleen moraalien ja arvomaailman kehittymiseen ja sosiaalisesti vastuulliseen toimintaan (samaistuminen).

Arviointi, palkkiot ja menestymisen kriteerit

Myös arvioinnilla, palkkioilla ja menestymisen kriteereillä voi vaikuttaa oppilaan itsetuottamuksen ja menestymisen odotuksiin. Anttilan ja Juvosen (2002, 121) mukaan tämä onnistuu määrittelemällä menestyminen taidon hallintana ja henkilökohtaisena edistymisenä mieluummin, kuin suorituksena suhteessa muihin (*silmää oppilaan mielenliikkeisiin*), käyttämällä kilpailua vain sellaisessa tilanteessa, joissa kaikilla on yhtäläiset menestymisen mahdollisuudet sekä antamalla todenmukaista, selkeää ja myönteistä palautetta aineenhallinnan kehittymisestä ja edistymisestä aina, kun se on mahdollista (*kyky antaa rakentavaa palautetta*).

Soittotunti kestää yleensä korkeintaan tunnin. Vaikka sinne tullaan ensisijaisesti soittamaan ja opiskelemaan musiikkia, on siellä myös mahdollisuus musiikin avulla jäsentää oppilaan elämää. Toiminnan luonnollisesta painottumisesta soittamiseen johtuu yleisesti sanojen käytön vähäisyys. Koska sanat ovat ihmiselämää järjestävä työkalu ja puhumisen kautta ihminen myös tutkii itseään, on tärkeää, että myös oppilas puhuu tunnin aikana. Kun ujon oppilaan kanssa päästään yhden sanan vastauksista lauseen – tai jopa useamman lauseen – vastauksiin, on se jo selvä merkki oppilaan turvallisuuden ja tärkeyden tunteesta. Tällöin positiivinen opettaja-oppilassuhde on saanut perustansa. Tämä auttaa nuorta tunne-elämän itsenäisyydessä ja itsetunnon kehittämisessä.

Tietystikään soittotunti ei ole pelkkää puhumista, vaan keskustelun hetket on tarkkaan määriteltävissä. Tärkein yleinen keskustelun hetki on tunnin alkaessa. Tällöin opettajalla on mahdollisuus tutkailla, millä mielellä oppilas on, kysellä päivän ja viikon tapahtumista ja niiden aiheuttamista tunteista ja siten saada oppilas rennolle mielelle ennen musiikin maailmaan siirtymistä. Sen jälkeen sanallisen kanssakäymisen muoto on palautteen anto ja opiskeltavaan asiaan liittyvä vuorovaikutus. Oppilasta täytyy rohkaista myös itsearviointiin, koska se rohkaisee itsenäisyyteen. Rapatessa roiskuu – myös opettajalla ja psykologinen silmä auttaa tällöin korjaamaan sanalliset lipsahdukset niin, että oppilaan mieli säilyy rauhallisena. Opettajan virheiden käsittely on tärkeää erityisesti moraaliaan luoville nuorille, koska se välittää esimerkillistä viestiä rehellisyyden vaatimuksesta. Tunnin lopussa annetaan vielä evästys tulevan viikon harjoittelua varten tavoitteineen ja kohdataan oppilas vielä kerran silmästä silmään ennen eroamista.

Seuraus

Anttila ja Juvonen (2002) kuvaavat vielä itseluottamuksen ja menestymisen odotusten tukemisen keinojen seurauksia oppijassa. Heidän mukaansa opiskelijalla on tällöin korkeat menestymisen odotukset yleensä ja erillisiin tehtäviin liittyen, usko omaan oppimisen kontrolliin, palkkioiden riippumiseen omasta käyttäytymisestä ja siihen, että itsellä on kyky menestykselliseen toimintaan ja usko menestymisen riippumiseen yrittämisestä ja kyvyistä sekä menestymättömyyden yrittämisen puutteesta tai epämielikkäistä opiskelustrategioista. Näin opiskelija viihtyy oppitunneilla, suhtautuu tehtäviin myönteisesti ja aktiivisesti, hakee vaikeuksissa apua, yrittää parhaansa, pyrkii käyttämään mielekkäitä opiskelustrategioita, on kestävä ponnisteluissaan, ei luovuta helpolla ja on iloinen menestymisestään. (Mts. 121.) Tähän ideaalitalanteeseen opettajan tulee pyrkiä jokaisen oppilaan kohdalla.

Opiskelumotivaation ja tehtäväorientaation tukeminen

Kun Anttila ja Juvonen (2002, 119,121) jakavat opettajan tehtäviä itseluottamussidonnaisiin ja motivaatiosidonnaisiin, liittyy Kurkela (1993, 381) heidän esille tuomat keinot itseluottamuksen tukemiseen osaksi sisäisen motivaation rakentamista.

Kurkela (1993) määrittelee olosuhteita sisäisen motivaation synnylle. Hänen mukaansa motivaatio nousee vain oppilaan kyllin vahvasta itseluottamuksesta, kuten edellä kuvattu. Opettaja voi luoda läsnäolollaan ja rauhallisella taustatuellaan psykoterapiasakin käytetyn välitilan, jossa oppilas voi löytää itse suhteensa musiikkiin. Oppilaitoksen tehtävä on antaa opettajalle tilaa ja aikaa tähän. (Mts. 381.) Lisäksi, kuten edellä kuvattu, oppilaan on voitava positiivisesti samaistua oppilaaseen ja opettajan on annettava hänelle mahdollisuus tähän (mts. 343).

Kurkelan (1993) mukaan motivaatio syntyy rohkaisemalla ilman pakottamista oppilasta työhön, asettamalla päämääriä ja haasteita, antamalla totuudenmukaista palautetta aidosta yrittämisestä (*tutkinnot, konsertit ja kilpailut palautteenantokeinona*), innostamalla ja innostamalla sekä tuomalla oppilaan ulottuville realistisia ja mielekkäitä tulevaisuuden näkymiä. Kun hän sitten antaa oppilaan itse löytää nämä tavoitteet, oppilalle syntyy sisäinen motivaatio. (Mts. 382.)

Seuraavaksi Kurkela (1993) nostaa esiin opettajan roolin tukijana. Hänen mukaansa opettajan tulee vahvistaa oppilaan uskoa omiin päämääriinsä, auttaa oppilasta pitämään niistä kiinni sekä auttaa oppilasta löytämään keinot ja voimaa niiden saavuttamiseen (mts. 382). Tässä auttaa optimaalisen frustraation periaate, jonka mukaan turhautuminen kertoo vain mahdollisuudesta oppia uutta (mts. 343). Motivaatio siis nousee opettaja-oppilassuhteesta.

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan sisäisen opiskelumotivaation ja tehtäväorientaation tukemiseen vaikutetaan tehtävillä ja opetuksella, oppimisen ja opiskelun arvioinnilla sekä palkkioiden käytöllä (mts. 119).

Tehtävät ja opetus

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan tehtävät ja opetus järjestetään auttamalla oppilaita asettamaan opiskelulle selkeitä ja spesifejä sekä lyhyen, että pitkän aikavälin tavoitteita (mieluummin useampia), tarjoamalla vaihtelevia ja oppilaalle henkilökohtaisesti merkityksellisiä (mielenkiintoisia, hyödyllisiä ja haasteellisia) tehtäviä, soveltamalla opetus kunkin oppilaan aikaisempiin tietoihin, ymmärrykseen ja kokemuksiin, tarjoamalla oppilaalle mahdollisuuksia kokeiluihin ja uuden keksimiseen, tukemalla oppilaan osallistumista tehtävien ja niiden suoritustapojen valintaan sekä luomalla oppitunnille turvallinen, läheinen ja opiskelumyönteinen ilmapiiri (mts. 119).

Soitonopiskelussa pitkän tähtäimen tavoitteita ovat soittotekniikan rakentaminen, musiikillisen ajattelutavan kehittäminen ja tutkinto-ohjelmakokonaisuuden tai vastaavan rakentaminen. Ohjelmistovalinnat tehtävänantona ovat tärkeitä myös oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Oppilaalle henkilökohtaisesti merkityksellisten eli kehitystehtäviä jollain tasolla tukevien teosten löytäminen on ehkä tärkein tekijä musiikillisen ajattelutavan synnyssä.

Kehitystehtävien mukaisia ohjelmistovalintoja voisi luonnehtia seuraavasti:

1. Oman ruumiin hallinta ja käyttö – tekniset kappaleet
2. Tunne-elämän itsenäisyys – omaa tulkintaa vaativat kappaleet
3. Sosiaalisesti vastuullinen toiminta – kamarimusiikkiteokset
4. Itsetunnon kehittyminen – ”aikuiset” teokset

5. Kypsä suhde molempiin sukupuoliin – sekä miehekkäitä, että naisellisia kappaleita
6. Oman sukupuolen mukaisen roolin löytäminen – tytöille naisellisia ja pojille miehekkäitä teoksia
7. Oman moraalien ja arvomaailman kehittäminen – nuoren itse valitsemissa teoksissa.

Lista on varmasti epätäydellinen ja suoraviivainen, mutta antaa viitteitä ohjelmistovalintojen vaikutuksesta kehitystehtäviin. Esimerkiksi oman ruumiin hallinnassa ja käytössä myös hitailla, pehmeillä kappaleilla on oma paikkansa.

Oppiminen ja opiskelun arviointi

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan oppimisen ja opiskelun arviointi muokataan tarjoamaan vaihtelevia mahdollisuuksia taidonhallinnan osoittamiseen, välttämään ulkopuolisen arvioinnin merkityksen korostamista, antamaan todenmukaista, informatiivista ja yksityiskohtaista palautetta, joka perustuu taidon hallintaan, määrittelemään menestyminen edistymiseksi, korostamaan ponnistelun, ahkeruuden ja oppimisen tärkeyttä enemmän, kuin suorituksia ja oikeita vastauksia sekä välttämään arvioinnissa oppilaiden keskinäistä, sosiaalista vertailua (mts. 119).

Soitonopiskelussa vaihtelevat mahdollisuudet taidonhallinnan osoittamiseen järjestyvät esimerkiksi sooloesiintymisten, kamarimusiikin ja orkesteritoiminnan kautta. Soitonopiskelun arvioinnin ja palautteenannon epäonnistumisesta löytyy musiikkiopistojen historiasta varmasti esimerkkejä. Epäterve kilpailu on erityisesti murrosikäisten vaarana ja voi olla tuhoisaa kokonaisvaltaiselle kasvulle. Siksi arvioinnissa ja palautteenannossa kehittyminen on soitonopettajalle erityisen tärkeää.

Kurkela (1993, 345) nostaa esiin tutkintojen myönteisiä mahdollisuuksia kehityksen kannalta välitavoitteina ja näytön paikkoina. Tutkinto voi olla tärkeä taidonhallinnan osoittamisen tilaisuus, jos se on nimenomaan nuoren näytön paikka – ei opettajan.

Palkkioiden käyttö

Anttilan ja Juvosen (2002, 119) mukaan palkkioita käytetään vain, kun ne ovat välttämättömiä, niillä informoidaan opiskelijaa hänen edistymisestään, ne liitetään taidon hallintaan ja mielekkäällä ponnistelulla saavutettavissa oleviin suorituksiin, jotta oppilaalle olisi mahdollista saada positiivista palautetta kyvykkyydestään, vältetään opis-

kelijan suoritusten kontrolloimista niillä ja vältetään käytäntöjä, jotka kiinnittävät oppilaiden huomion ulkoisiin palkkioihin (esim. rangaistuksen uhka, sosiaalinen vertailu, opiskelu arvosanojen vuoksi). Soitonopiskelussa mahdollisia palkkioita ovat uusi haaste (esimerkiksi esiintyminen, kilpailu, vastuullinen teos tai solistitehtävä), hyvä arvosana, uuden soittimen hankinta, stipendi tai julkinen kiitos. Nämä myös tukevat nuoren itsetunnon kehittymistä.

Seuraus

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan opiskelijan tavoitteet suuntautuvat edellä mainituilla toimenpiteillä tehtävän- tai taidon hallintaan, ymmärtämiseen ja soveltamiseen – oppimiseen sekä taitojen kehittämiseen. Tämä näkyy opiskelijan toiminnassa siten, että hän paneutuu tehtäviin intensiivisesti, sitoutuu opiskeluun, valitsee haasteellisia tehtäviä, ottaa riskejä ja kestää tilapäisiä vastoinkäymisiä, käyttää tehokkaita ongelmanratkaisun strategioita, toimii joustavasti ja luovasti, liittää menestymisen mielessään enemmän yrittämiseen ja opiskelustrategioihin, kuin pysyvään kykyyn, kokee mielihyvää ja henkistä tyydytystä opiskelusta sekä toimii parhaimmillaan flow-tilassa. (Mts. 119.) Kun opettaja onnistuu auttamaan oppilasta tähän oppimisen tilaan, tulee hän samalla edistäneeksi merkittäväällä tavalla oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä. Näin soittoharrastus on täyttänyt todellisen tehtävänsä menestystekijänä elämässä.

2.5.3 Soitonopiskelun vaiheet ja musiikillinen orientaatio

Jotta oppilaalla olisi valmius musiikin kautta tapahtuvaan kasvuun, hänellä täytyy olla positiivinen musiikillinen orientaatio (Anttila & Juvonen 2002, 85). Anttila ja Juvonen (2002) ovat kirjassaan määritelleet soitonopiskelun kolmeen eri vaiheeseen. Jos ensimmäinen vaihe menee hyvin, eli oppilaalle syntyy kiinnostus musiikkiin ja sen opiskeluun, hänelle kehittyy myönteinen musiikillinen minäkuva ja oppiminen on riittävästi palkitsevaa, hän siirtyy vähitellen opiskelun toiseen vaiheeseen. Soitonopiskelun ensimmäisessä vaiheessa opettajan täytyy olla erityisesti ihmissuhdeammattilainen. Tässä vaiheessa opettajan myönteinen tunneside oppilaaseen sekä soittotuntien miellyttävyys ja innostavuus ovat musiikillista kompetenssia tärkeämpiä. Musiikin mahdollisuuksia vielä etsitään, joten suhde on harrastusta kannatteleva voima. (Mts. 142–143.)

Ensimmäisessä vaiheessa opettajan tehtävänä on muokata yleistä orientaatiota positiiviseksi, mikä luo pohjan musiikkiharrastukselle. Yleiseen musiikkiorientaatioon sitoutuvat tunnekokemukset riippuvat oppitunneilla saaduista kokemuksista, joten oppituntien oppimisilmapiiri, onnistumisen elämykset, opitun asian kiinnostavuus ja muut motivaatiotekijät yhdessä ovat tärkeitä harrastuksen pohjan luomisessa. (Mts. 85.)

Ensimmäisen vaiheen soitonopiskelijana nuori on harvinaisuus, mutta ei tavattomuus. Nuorella yleinen musiikillinen orientaatio on jo yleensä muodostunut, joten opettajan tehtävänä on muokata sitä soittoharrastukselle sopivaksi.

Toisessa vaiheessa harrastaminen muuttuu työskentelyksi. Tällöin muusikkous ja soitonoppiminen nousevat keskeiseksi osaksi koko opiskelijan elämää ja pitkän tähtäimen tavoitemaailmaa. Tämä vaihe on musiikillisten taitojen, musiikillisen tietouden ja opiskelustrategioiden perusteellisen syventämisen aikaa. Hän kehittää soittotekniikkaansa ja ilmaisuaan entistä yksityiskohtaisemmin sekä hioo yksityiskohtia huolellisemmin kaihtamatta raakaakaan työtä. (Mts. 144.)

Toisessa vaiheessa opettajan käsitykset oppilaasta ovat tärkeitä, koska oppilaan elämä ja käsitys itsestä rakentuu entistä enemmän soitonopiskelun ympärille. Opettajan usko oppilaaseen vie oppilasta eteenpäin, kun taas negatiiviset odotukset voivat haitata oppilaan koko elämää. Opettaja muusikkona on myös tärkeä samaistumisen kohde. (Mts. 144.) Toisen vaiheen soitonopiskelijana nuori on ikäryhmistä kaikkein yleisin. Koska musiikillisen ajattelutavan kehittyminen vaatii kehitystehtäviä tukevia impulsseja, on se myös tärkeää toiseen vaiheeseen siirtymisen kannalta.

Kolmannessa vaiheessa opiskelija kehittää taiteellista persoonallisuuttaan. Hän on saavuttanut tekniset ja tulkinnalliset perusvalmiudet, mutta nyt hänestä kehittyy itsenäiseen työskentelyyn pystyvä, toimintaansa refleктоiva ja siitä itse vastuunottava mestari. Tässä vaiheessa soitonopiskelija on jo ainakin lähes aikuinen. Musiikki on hänen elämässään tärkeä voima ja hänellä on suuria tavoitteita sekä suunnitelmia tulevaisuuden varalle. (Mts. 142–145.)

Kolmannessa vaiheessa opettaja on arvostettu mestari, jolla on valta johdattaa oppilas kaikkein suurimman tiedon lähteelle (mts. 145). Kolmannen vaiheen nuori soitonopiskelija on myös harvinaisuus ja ”onnenpotku” osaavalle opettajalle, koska opettajalla

on toisaalta mahdollisuus laittaa koko osaamisensa peliin ja toisaalta vaikuttaa tulevan mestarin (samaistumisen kohteen) arvopohjaan.

Anttilan ja Juvosen (2002) mukaan yleensä erityisorientaatio syntyy jo ikävuosien 10 ja 16 välillä ja ylemmissä ikäluokissa se vahvistuu ja vakiintuu. Siksi murrosikäisiä ja nuoria opettavien opettajien haasteena on opetuksen järjestäminen oppilaan musiikillista orientaatiota hyödyntäväksi, jotta opetus muodostuu mielekkääksi ja musiikillisen maailmankuvan laajentaminen käsittämään mahdollisimman monenlaista musiikkia onnistuu. (Mts. 86.)

2.5.4 Kaoottinen improvisaatio ja kaikurytmit vuorovaikutuksen rakentajana

Erkkilän (1999) mukaan musiikkiterapian alalla tunnetaan useita eri kliinisen improvisaation menetelmiä ja niiden teoreettisia selityksiä (esim. Bruscia 1987; Pavlicevic 1997; Erkkilä 1997). Yhteistä niille on spontaani musiikillinen luominen välineenä asiakkaan luomishetkellä olemassa olevat taidot ja keinot. Musiikin opetuksessa improvisaation kautta nuori voi saada kosketuksen luovaan itseilmaisuun, mikä avaa opettajallekin tilaisuuden tarkastella nuoren yksilöllistä ja sosiaalista maailmaa. Näin oppilaan musiikkisuhde voi saada uusia syvempiä tasoja. Musiikkiterapian kliininen käytäntö on toistuvasti osoittanut, että musiikillinen kaoottisuus kehittyy kohti järjestäytymistä ja kaoottisuus ja järjestäytymättömyys ovat vain vaiheita järjestyksen löytymisessä, koska nuori ennen pitkää väsy kaaokseen ja alkaa luontaisesti kaivata järjestystä, jolloin opettaja voi ujuttaa improvisaation lomaan musiikillisia rakenteita. Tilanteen nauhoittaminen tuo improvisaatioon järjestystä siten, että kuuntelun jälkeinen uusi improvisaatio on edellistä kehittyneempi. (Erkkilä 1999, 18–21.)

Instrumentinopettajalle tällä voi olla sovellusarvoa niin nuorten keskittymisvaikeuksissa, kuin pienen ilmaisuskaalan omaavien nuorten kanssa. Ruman äänen tuottaminen on vain välivaihe matkalla kauniiseen sointiin.

Soittamisen kautta opettaja voi olla johtaja, johdettava, tasaveroinen keskustelukumppani ja kuuntelija. Tervo (2003, 24–25) nostaa suhteen luomisessa apuna terapiamenetelmän, joka on sukua didaktiikkatunneilta (Kekko 2001) tutuille ”kaikurytmeille”. Kaikurytmeissä opettaja soittaa ensin lyhyen motiivin, johon oppilas vastaa samalla

tavalla. Tämän jälkeen oppilas keksii motiiveja, ja opettaja vastaa. Erittäin tärkeää on, että opettajan motiivit ovat tarpeeksi yksinkertaisia, jottei oppilaalle tule rimakauhua. Paitsi musiikkiterapiassa, myös soitonopetuksessa riittävän pitkään kestävä ja tempoja vaihtelevana toimintana tällä harjoituksella voitetaan paljon. Tervo (2003, 24–25) kuvaa potilaan edistystä:

”Jari sai yhteisen toimintamme kautta kokea, ettei musiikkiterapiassa painoteta osaamista, vaan hän voi ilmaista tunnelmiaan aivan vapaasti. Näin hän sai ensikosketuksen siihen tilaan, johon musiikkiterapiassa pyritään ajan myötä, ja ennen kaikkea siihen, että hän oli itse myös luomassa sitä.”

Soitonopetuksessa kaikurytmit on hyvä väline välitilan luomiseen. Yhteisen leikin kautta syntyy pelikenttä, jossa nuori saa kokea olevansa yhtä tärkeä osatekijä, kuin opettaja. Tämä on omiaan lieventämään mahdollista tasoerosta syntyvää narsistista vajuusta.

3 MUSIIKIN OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA

3.1 Kyselyn toteutus

Kysely tehtiin pedagogisen opinnäytetyön aihetta käsittelevän suullisen esityksen yhteydessä. Opiskelijat tiesivät aiheen, mutta eivät juuri muuta. Kysely tapahtui esityksen aluksi siten, että kysymykset olivat piirtoheitinkalvolla ja opiskelijat vastasivat paperille. Vastausaikaa oli noin kymmenen minuuttia. Vastauspaperiin tuli päivämäärä, sukupuoli, ikä ja vastaukset kolmeen kysymykseen. Kyselyyn vastanneita oli seitsemäntoista.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat olivat iältään 20–30 vuotta. Vastaajat olivat siis pääosin murrosikää seuraavassa kehitysvaiheessa, joten ajan mukanaan tuoma kypsytminen lisäsi vastausten luotettavuutta.

Musiikin opiskelijoista koostuvalle ryhmälle tehtävän kysely valittiin aineiston keruun menetelmäksi sen nopeuden ja vaivattomuuden vuoksi. Musiikin opiskelijoiden kohdalla voi olettaa, että heidän musiikkisuhteensa on kunnossa, joten heidän murrosikä-

sä aikaiset soitonopettajat ovat oletettavasti onnistuneet työssään. Ihminen itse tietää parhaiten, millä keinoilla häntä on menestyksekkäästi tuettu.

3.1.1 Opettajan tärkeys ja murrosikä

Ensimmäinen kysymys oli: ”Kuinka tärkeänä ihmisenä sinulle pidät oman murrosikäsi aikaista soitonopettajaasi?” Kysymyksellä saatiin selville vastaajien opettaja-oppilassuhteen laatu murrosiässä ja samalla myös, onko opettaja onnistunut suhteen kautta tukemaan oppilaan henkistä kehitystä.

Enemmistö - yksitoista vastannutta piti murrosiän aikaista soitonopettajaa tärkeänä ihmisenä. Opettajaa pidettiin ”luottohenkilönä” ja hänen vaikutustaan luonnehdittiin ”piristäväksi” ja ”kannustavaksi”. Esim. kaksikymmentäkaksivuotias mies kuvasi: ”Opettajaani pidän suuressa arvossa. Hän ei ehkä ollut taidoiltaan paras mahdollinen, mutta hän jaksoi ymmärtää ja kannustaa minua soitossani.”

3.1.2 Millaisia asioita opittiin

Seuraavaksi kysyttiin: ”Mentiinkö tunnille vain oppimaan soittamista vai kohdattiinko siellä mielestäsi myös muuhun elämään liittyviä asioita?” Kysymys selvitti, oliko henkistä kasvua tuettu yhdellätoista opettajaansa tärkeänä pitäneellä vastanneella pelkästään musiikin kautta, vai kokonaisvaltaisemmin.

Seitsemän vastannutta oli kohdannut tunnilla myös muuhun elämään, kuin soittamiseen liittyviä asioita. Vastanneet kuvasivat erityisesti vuorovaikusta opettajansa kanssa. Kaksikymmentäkaksivuotias mies kertoi: ”Ystävystyin melko pian opettajani kanssa. Keskustelimme paljonkin soiton ulkopuolisista asioista. Yhteistyömme perustui ystävyYTEEN.” Kaksikymmentäkaksivuotias nainen kuvasi puolestaan: ”Kohdattiin myös paljon muuta, ja tunnelmaa kevensi jutustelu esim. muista harrastuksista. Se loi myös luottamusta.”

Kolme kertoi menneensä tunnille lähinnä soittamaan. Kaksikymmentäkuusivuotias mies vastannut kuvasi musiikin ympärillä tapahtunutta vuorovaikutusta: ”Pääasiassa

soittamisen takia mutta käytiinhän siellä läpi muitakin asioita. Mm. stressinsietokykyä, esiintymistilanteita ja erilaisia työympäristöjä muusikon ammatissa.”

3.1.3 Merkitykselliset oppimiskokemukset

Viimeinen kysymys käsitteli mieleenpainuvia kokemuksia muodossa: Mikä on mieleenpainuvien asioiden murrosikänsä aikaisilta soittotunneilta (12–19 vuotta)?

- a) Missä vaiheessa musiikinopiskelusi oli silloin?
- b) Mitä vaikutuksia tapahtumalla on mielestäsi ollut?

Kysymys toi esiin hetket, jolloin opettaja oli erityisesti onnistunut. Vastaukset kuvasivat opettajien käyttämiä keinoja. Kolmekymmentäkahdeksanvuotias nainen kertoi:

Se kun musiikkileiriltä tultuani vaadin opettajaa järjestämään matinean. Olin silloin kai 13-vuotias ja lähestymässä pikkuhiljaa 3/3:sta. => Opettaja järjesti matinean, ja itse olen järjestänyt säännöllisesti matineoita oppilailleni. Haluan matineoissa esiintymisillä vähentää esiintymisjännitystä. Esiintyminen on silloin tuttua ja tuttua asiaa ei jännitä niin paljon.

Kaksikymmentäkaksivuotias mies kuvasi:

Meinasin lopettaa 3/3 jälkeen 9.luokalta päästessäni, mutta opettajani kannusti ja sai minut jatkamaan. Enpä olisi nyt täällä. =) Lukioaikana suhtautuminen musiikkiin muuttui ja pianonsoitto alkoi tuntua mun jutulta.

3.2 Kokemusten pohjalta nousseita keinoja

Kyselyn pohjalta nousseita opettajan keinoja nuoren soitto-oppilaan tukemiseen ovat palautteen antaminen tutkinnosta, matinea, kannustus, ison teoksen antaminen ja palaute esityksestä, ”ujouden ulos pakottaminen”, yhteissoitto oppilaan kanssa, omasta elämästä kertominen ja oppilaan tulevaisuuden pohtiminen sekä ylpeyden ilmaiseminen oppilaan onnistumisesta.

Keinoista musiikkiopiston käytäntöihin kuuluu tutkinnot, matineat, esiintymiset ja yhteissoitto. Opettaja puolestaan voi kyselyn perusteella vaikuttaa kehitykseen palautteen annolla, arvioinnilla, kannustuksella ja opettaja-oppilassuhteen kautta.

4 ”HERMENEUTTISEN SPIRAALIN” SATOA

Kysely tehtiin ennen työn täsmällistä tiedonhakua, joten se myös ohjasi tiedon hankintaa. Kysymykset muotoutuivat omien musiikkiopistoaikeisten kokemusten pohjalta ja niiden tarkoitus oli jäsentää aihepiiriä. Koska omien kokemusten pohjalta saadut kysymykset herättivät vastakaikua myös muissa musiikinopiskelijoissa, vahvasti kysely uskoa oikealla tiellä olemiseen haastavan aiheen äärellä.

Kokemukset työstä Savonlinnan musiikkiopiston viulunsoitonopettajana inspiroivat osaltaan tekemään työstä kattavan nuoren kasvun tukemista koskevan opettajuuden käyttöteorian. Opinnäytetyön myötä syntynyt tietotaito instrumenttiopettajan roolista nuoren kasvun tukijana on merkittävä työväline opettajan työssäni ja auttaa muotoilemaan opetustyön kokemuksista uutta tietoa.

Tiedon hankkimisen taidot kasvoivat prosessin aikana ja sen tuloksena syntyi kuva itsestä pätevänä tiedon hankkijana, mikä on tärkeää elinikäisen oppimisen kannalta. Ammattitaidon jatkuva kehittäminen vaatii tiedon päivittämistä ja lisäämistä, missä myös kirjoittamisella on tärkeä rooli. Uuden tiedon tuottaminen vaatii paljon opiskelua, joten vaatimalla tiedon tuottamista tulee samalla varmistaneeksi jatkuvan opiskelun.

Laajana kirjallisena työnä pedagoginen opinnäytetyö oli minulle ensimmäinen ja osoittautui siksi haasteelliseksi. Projektin hallinnan taidot kasvoivat työn loppuunsaattamisen edellyttämälle tasolle vasta viime hetkellä. Pitkäaikaiseen prosessiin heittäytyminen vaatii rohkeutta ja tunsin olevani valmis siihen vasta kun ympäristö alkoi todella odottaa työn valmistumista. Henkilökohtaista merkitystä sisältävien määräpäivien asettaminen voisi olla jatkossa keino hallita ajankäyttöä projektin aikana.

Valmistuvalla viulunsoitonopettajalla ei ole kokemukseen pohjautuvaa käsitystä pitkäaikaisen opettaja-oppilassuhteen luonteesta opettajan näkökulmasta. Pedagoginen oppinäytetyö antoi kuvan siitä, millaista opettaja-oppilassuhdetta opetustyössä tulee tavoitella. Seuraava askel onkin Kolbin mallin mukaisesti kokeilla syntynyttä teoriaa käytännössä ja havainnoida sen vaikutuksia opetustyöhön ja oppilaisiin.

Työ syvensi tietoa nuoresta musiikin harrastajana ja näin loi näkemystä nuoren ohjaamisesta. Tämän sekä teoreettisten näkemysten tarkastelun, oppimisympäristön määrittelyn kanssa ja opetusmenetelmien tarkastelun avulla työ osoitti, että näennäisen yksinkertaisen soittotunneilla puurtamisen takana voi olla suunnaton määrä viisautta ja monta kertaa koettua tietoa. Menetelmillä sinällään ei ole suurtakaan väliä, vaan tärkeämpää on, kuinka niitä käytetään. Niiden yhdistäminen jatkuvasti päivittyvään tietoon on avain opettajan ja kasvattajan työssä kehittymiseen.

Alpo Noponen luonnehtii nuoruutta runossaan Mahdoton ratkaista:

*Minä nuorukaisen sitten saan
nähdä rientävän maailmaan.
On toiveita täysi ja uljas hän,
hän uhkuvi voimia elämän;
viel'otsalla kirkkaus aamuinen
kuin sankari käypi hän riemuiten,
on poskilla verevä rusko,
poven täyttää luottamus, usko.
Hän seppelöidyillä purrellaan
elonvirtaa valmis on laskemaan,
meren aavan hän etsivi selkää,
ei kareja, myrskyjä pelkää.
Sen tehdä voi, mi toisilta kesken jää
sen voittaa., min vuoksi muut maatuu,
sen tahtovi hän, se on määränpää;
hän sen saavuttaa tahi kaatuu.
Kun silmänsä näen säihkyvän,
kun uhrauksiin on valmis hän,
hän kaunis on, min'en tietää vois,
minä hetkenä ihminen kauniimpi ois*

Nuoren itsenäistymistäistelun myllerryksiin liittyy valtava määrä positiivista kehityspotentiaalia. Jos instrumenttiopettaja onnistuu kanavoimaan nuoren energian kehitystehtävien täyttämiseen, hän auttaa nuorta eteenpäin elämässään ja samalla saa itselleen syvemmän tason tyydytystä hyvän tekemisen tarpeeseensa ja mikä parasta – voi olla,

että näin syntyy molemmin puolin palkitsevia pitkäaikaisia ihmissuhteita. Niin metsä vastaa, kuin sinne huudetaan.

LÄHTEET

- Anttila, M. & Juvonen, A. 2002. Kohti kolmannen vuosituhanen musiikkikasvatusta. Saarijärvi: Gummerrus.
- Anttila, M. & Juvonen, A. 2006. Musiikki koulussa ja nuoren elämässä. Kohti kolmannen vuosituhanen musiikkikasvatusta, osa 3. Joensuu: Yliopistopaino.
- Erkkilä, J. 1998. Musiikkikasvatuksen ja musiikkiterapian yhteisiä rajapintoja. Musiikkikasvatus vol. 3. Helsinki: Hakapaino, 7 - 23.
- Google. 2007. Musiikin laaja oppimäärä. Musiikin yleinen oppimäärä. Hakutulos. 12.1.2007. www.google.fi.
- Ikonen, O. 2002. Lähtökohtana monet oppimiskäsitykset. Oppimateriaali. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylä.
- Kekko, U. 2001. Kaikurytmit. Instrumenttididaktiikan oppimateriaali. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kulttuuri / Musiikki.
- Kurkela, K. 1993. Mielen maisemat ja musiikki. Musiikin esittäminen ja luovan asenteen psykodynamiikka. Helsinki: Hakapaino.
- Noponen, A., Mahdoton ratkaista. Teoksessa Runoaitta: Suomalaisia runoäänitteitä. Mattila, S & Ahonen, R. 1986. Oulu: Castro, 103.
- Sinkkonen, J. 1997. Musiikin merkitys lapsen kehityksessä. Teoksessa Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Kaikkonen & Mattila. Helsinki: Sibelius-akatemia, 40 - 53.
- Tervo, J. 2003. Teräskitarra. Musiikkiterapia nuoruusiässä. Oulu: Kajo.
- Vilkko-Riihelä, A. 1999. Psyhyke. Psykologian käsikirja. Porvoo: WSOY.